

Cases

- 1> [Israel's minimum wage increased](#) by 5.12% on April 1, 2023, to 30.6 shekel per hour (11.6 CAD). The increase was supported by the religious Shas party. Does Judaism support government manipulation of commerce to achieve social goals?
- 2> On January 31, 2023, [the City of Vancouver ended its policy of paying municipal workers a "living wage"](#), which is defined as "the hourly amount someone working full time needs to earn in order to pay for essentials including food, rental housing, transportation and childcare." Does Judaism expect employers to pay their employees a "living wage"?
- 3> Sarah, age 18, will graduate high school in June, and she is looking for a summer internship in an accounting firm to start building a resume with work experience. Firms are not hiring, though. Finally, a contact at a firm tells her that he could arrange a position for her, but she would have to accept a wage below the government's mandatory minimum wage. Would Jewish law permit Sarah to make this arrangement?

Case #1: Government intervention in commerce

1. Deuteronomy 15:2

This is the matter of the release: Let each one release the authority in his hands over his neighbour. He shall not oppress his neighbour or his brother, for [the court] has declared a release before Gd.

2. Rabbi Avraham Gombiner (17th century Poland), Magen Avraham 242:1

אם הערלים מיקרין השער דגים נכון לתקן שלא יקנו דגים וראיה ממשנה ספ"א דכריתות (צ"צ)

Should the non-Jews elevate the price of fish, it would be good to enact that they not purchase fish [for Shabbat]...

3. Talmud, Bava Metzia 83a

רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמר, שקל לגלימיהו. אתו אמרו לרב, אמר ליה הב להו גלימיהו. אמר ליה דינא הכי? אמר ליה אין, "למען תלך בדרך טובים." יהיב להו גלימיהו. אמרו ליה "עניי אנן, וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי!" אמר ליה זיל הב אגרייהו. אמר ליה, דינא הכי? אמר ליה, אין, "וארחות צדיקים תשמר."

Porters broke Rabbah bar bar Chanan's wine barrels, and he took their cloaks. They told Rav, who told him to give them their cloaks. He asked, "Is this the law?" Rav replied, "Yes, 'So that you will walk the path of the good.' (Mishlei 2:20)" The porters said, "We are poor, we worked all day, we are hungry and we have nothing!" Rav told him, "Pay them." He asked, "Is this the law?" Rav replied, "Yes, 'And you will guard the path of the righteous.' (ibid.)"

4. For more on that story

<https://www.yutorah.org/lectures/lecture.cfm/963622/>

5. Rabbi Avraham Yitzchak Kook (19th-20th century Lithuania/Israel), Letter #89

<https://www.etzion.org.il/he/philosophy/great-thinkers/rav-kook/letter-89>

המציאות של עניים ועשירים חלשים וגיבורים דבר מוכרח ונהוג הוא, אם כן אותם שקנו להם נכסים מרובים, שהם משתמשים בכוח המשפט לשכור עובדים עניים לעבודתם, הרי השכירים הללו גם להם עבדים בטבע, מצד ההכרח החברותי. והנה למשל העובדים במכרה-הפחמים, שהם נשכרים מרצונם, הרי הם עבדים לאדוניהם. ובוודאי חלק האנשים שהם צריכים להיות שפלים במצב, לולא הרשעה ששלטה כל כך בלבבות בני אדם, עד כדי רמיסת משפט, הנה אם היו עבדים קנויים קניין כסף אז היה מצבם יותר טוב. למשל עכשיו אנחנו צריכים להערות מוסריות לדאוג בעד חיי העובדים, החומרי והמוסרי, והעשיר שלבו אטום לועג לכל צדק ומוסר, ויותר נוח לו שבמנהרה יחסר אור ואויר, אף על פי שעל ידי זה יתקצרו חייהם של עשירות אלפים אנשים, וייעשו חולים אנשים, רק שלא יוציא מכיסו עשירות אלפים שקלים לכוון את המנהרה במצב יותר טוב, ואם לפעמים תפול מכרה, ויקברו חיים עובדיה, לא ישים על לב, כי ימצא עבדים אחרים נשכרים. מה שאין כן אם היו העבודות הללו נעשות על פי חוק עבדות חוקית, שהעבדים המה קנין כספו של אדוניהם, אז הדאגה לחייהם ואשרם תהיה שווה לדאגתו על הונו...

The reality that there are needy and wealthy people, weak and strong people, is a necessity and it is common. If so, those who acquire for themselves great assets, which they use legally to hire poor workers to do their work, these hired workers are naturally their servants due to social necessity. For example: those who work in a coal mine, who are willingly hired, they are servants to their masters. Certainly, the portion of people who need to occupy lower social standing, if not for the evil that controls people's hearts to the point where they trample justice, if they were actually

purchased as slaves they would have better conditions. For example, now we need ethical alerts to cause people to look after the material and ethical lives of workers. The wealthy person, whose heart is sealed, mocks all righteousness and ethics. It would be better for him if the tunnel would lack light and air, even though that would abbreviate the lives of tens of thousands of people and they would become deathly ill, rather than spend tens of thousands of shekalim to improve the tunnel. And if sometimes the mine collapses and its workers are buried alive, he doesn't pay attention, for he will find other workers to hire. As opposed to if this work were done under legalized slavery, the slaves being the acquired property of their masters, then the concern for their lives and fortunes would be equal to his concern for his wealth...

6. Talmud, Gittin 36a

זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה (דברים טו:ט) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין פרוסבול

This is one of the matters Hillel the Elder enacted. He saw that the nation refused to lend to each other, violating "Guard yourselves lest you have a worthless thought in your heart," and he arose and enacted *prozbul*.

7. Rabbi Menachem Mendel Krochmal (17th century Poland), Tzemach Tzedek (Kadmon) 6

למה יתחייב הבה"ב השוכר את הפועל? ואלו הי' הוא הגורם, ראוי לכל ישראל שלא לשכור פועל ישראל כיון דמצוי הוא שיגרום מיתה לחבירו, ובפ' א' דאבות תנן "ויהיו עניים בני ביתך" ופירש הר"מ והר"ב שצריך שיהיו שמשים בביתו עניים ולא עבדים! והיאך ילמדו חכמינו ז"ל מוסר לאדם במה שיהיה לו לתקלה ח"ו?

Why should the employer who hires a worker be liable? If he would be considered the cause, then no Jew should hire a Jewish worker, since it would be common for him to cause the death of his friend – but the first chapter of Avot teaches, "Paupers should be members of your household," and Rabbi Moses Maimonides and Rabbi Ovadia of Bartenura explain that one's domestic workers should be paupers, and not slaves! How could our sages instruct people to do something which would become a cause for catastrophe, G-d forbid?!

Case #2: The Living Wage

8. Deuteronomy 24:14-15

You shall not cheat a hired worker, a pauper or indigent person from your brethren or from the stranger in your land, at your gates. On that day you shall pay him, and the sun shall not set on him, for he is a pauper and for this he puts his life on the line, lest he call out to Gd against you, and you would be guilty of sin.

9. Talmud, Bava Metzia 112a

"ואליו הוא נשא את נפשו" - מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה - לא על שכרו?
"For this he puts his life on the line (Deuteronomy 24:15)" – Why did this person climb the ramp, become suspended from the tree, and give his life over to death? Was it not for his wages?

10. Rabbi Moses Nachmanides (13th century Spain), Commentary to Deuteronomy 24:15

כי עני הוא - כרובי הנשכרים, ואל השכר הזה הוא נושא נפשו שיקנה בו מזון להחיות נפשו. ילמד אותנו בכאן, כי מה שאמר בתורה "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר", הכונה בו שתפרענו ביומו, שאם לא תפרענו בצאתו ממלאכתו מיד הנה ילך לביתו וישאר שכרו אתך עד בקר וימות הוא ברעב בלילה.

"For he is a pauper" – like most hired people. And for this salary he puts his life in danger, to acquire food with it and keep himself alive. It teaches us here that as the Torah said (Leviticus 19:13), "Do not keep the work of a hired person with you until morning," meaning that you should pay him that day, for if you do not pay him immediately after he leaves work, he will go home, his pay will stay with you until morning, and he will die of starvation that night.

11. Rabbi Dr. Aaron Levine, *The Living Wage and Jewish Law*, Tradition 41:4 (2008)

Since withholding the wages of the *evyon* will rarely result in the worker's actual death, the exegesis of Deuteronomy 24:15 should be taken in the same vein as Rav Nahman's dictum, "If anyone makes his friend's face turn white from shame in public, he has spilled blood," i.e., murdered the friend. In both instances, the perpetrator's action does not result in actual loss of life, but is so egregious that the Torah regards it as if the perpetrator took the life of his victim.

12. Deuteronomy 15:8

For you shall surely open your hand to him, and you shall surely lend to him his deficit that he is lacking.

13. Talmud, Ketuvot 67b

תנו רבנן: "די מחסורו" - אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו. "אשר יחסר לו" אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו.
Our sages taught: "His deficit" – You are commanded to support him, not to enrich him. "That he is lacking" – even a horse to ride and a slave to run before him.

14. Rabbi Moses Maimonides (Rambam, 12th century Egypt), Mishneh Torah, Hilchot Matnot Aniyim 10:7

מעלה גדולה שאין למעלה ממנה... נותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול

The highest level of tzedakah, beyond which nothing is higher... to give him a gift or loan or create a partnership with him or provide him with work, to strengthen his hand until he no longer needs to ask from others.

15. Rabbi Yeshayah Blau (20th-21st century Israel), Pitchei Choshen I 1:14

בעל חנות שעיקר פרנסתו בכך, אינו חייב לתת סחורתו בהקפה.
הערה לו: אהב"ח ב:ח מכמה טעמים, דכיון שעיקר פרנסתו במה שקונה סחורה תמורת מה שמוכר, ואם יקיף לא יוכל לקנות סחורה...

A store owner whose main livelihood is from the store is not obligated to give [a pauper] merchandise on credit.

Footnote: This is stated by Ahavat Chesed 2:8, for several reasons. Since his main livelihood comes from buying merchandise in exchange for his sales, and giving credit would prevent him buying merchandise...

16. Rabbi Chaim Soloveitchik (19th-20th c. Belarus), per Reshimot Shiurim to Bava Kama 36b

שתי פרשיות אלו הן שני חיובים נפרדים, שחובת היחיד במצות הצדקה נלמדת מהפרשה בראה הכוללת העשה של פתח תפתח והלאוין של לא תאמץ ולא תקפץ. ואילו בפ' בהר, "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך", מדובר על חובת הציבור

These two sections involve two separate duties. The *tzedakah* duty of the individual is learned from Deuteronomy, which includes the command of "you shall surely open" and the prohibitions of "you shall not harden" and "you shall not clench." Leviticus, "you shall hold him, stranger or settler, and he shall live with you," speaks of the community's duty.

17. Rabbi Yosef Karo (16th century Israel), Shulchan Aruch Choshen Mishpat 227:33

השוכר את חברו לעשות עמו, בין בקרקע בין במטלטלין, אין לו אונאה...
One who hires another person to work with him – whether in land or movable items – has no claim of *ona'ah*...

18. Rabbi Aryeh Leib Heller (18th century Poland), Ketzot haChoshen Choshen Mishpat 331:3

...בשוכר סתם או כשעושה מלאכה שלא בקציעה אין לו אלא כפחות שבפועלים.
...When he hires without specifying, or he works without a fixed rate, he only receives like the least workers.

19. Rabbi Moses Maimonides (Rambam, 12th century Egypt), Mishneh Torah, Hilchot Shekalim 4:7

דיינין שדנין את הגזלנין בירושלם נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכמה היו נוטלים? תשעים [ותשע] מנה בכל שנה. ואם לא הספיקו להן מוסיפין להן, אף על פי שלא רצו מוסיפין להן כדי צרכן והם ונשיהם ובניהם ובני ביתן.

The judges who judge thieves in Jerusalem are paid from the Lishkah collection. How much were they paid? Ninety [-nine] *maneh* per year. And if that was not enough for them, they would add. Even if [the judges] didn't want, they would add according to what they needed – for themselves, their wives, their sons and their household.

20. Rabbi Dr. Aaron Levine, *The Living Wage and Jewish Law*, Tradition 41:4 (2008)

In the opinion of Maharsha, the ninety-nine *maneh* was a yearly allocation that was divided among three judges who headed courts that promulgated decrees in Jerusalem. Each court's yearly allocation of thirty-three *maneh* was divided among its twenty-three judges. Given that a *maneh* equals 100 *zuz*, each judge received approximately 143.5 *zuz* per year. In the opinion of Maharsha, the 143.5 *zuz* amounted to a living wage for a year. Accordingly, if the price level went up, the *rabbis* would insist that the judges accept a raise...

A different calculation of each judge's take from the ninety-nine *maneh* allocation for the three courts follows from *She'elet Ya'avets's* contention that the three courts heard monetary cases, and therefore each consisted of only three

judges. Since there were in total only nine judges, each received an allocation of eleven hundred *zuz*, which is 5.5 times the subsistence wage...

If the community hires the judge with the stipulation that he should devote his time exclusively to judicial duties and spend free time in Torah study, the community must pay him a living wage, and a generous one at that. On the other hand, if the community allows the judge to take on outside employment when it is not in conflict with judicial duties, the community bears no responsibility to provide him with a living wage.

21. James Sherk, *Who Earns the Minimum Wage? Suburban Teenagers, Not Single Parents*, Heritage Foundation 2013 <https://www.heritage.org/jobs-and-labor/report/who-earns-the-minimum-wage-suburban-teenagers-not-single-parents>

Data from the Bureau of Labor Statistics and the Census Bureau show that most minimum-wage earners are young, part-time workers and that relatively few of them live below the poverty line. Their average family income is over \$53,000 a year. A hike in the minimum wage primarily raises pay for suburban teenagers, not the working poor. If Congress and the President seriously want to help the working poor, they should look elsewhere...

Minimum-wage earners fall into two distinct categories: young workers, usually in school, and older workers who have left school. Most minimum-wage earners fall into the first category; just over half are between the ages of 16 and 24. The rest are 25 or older.

Minimum-wage workers under 25 are typically not their family's sole breadwinners. Rather, they tend to live in middle-class households that do not rely on their earnings. Generally, they have not finished their schooling and are working part-time jobs. Over three-fifths of them (62 percent) are currently enrolled in school. These workers represent the largest group that would benefit directly from a higher minimum wage, provided they kept or could find a job.

22. Rabbi Yosef Karo & Rabbi Moshe Isserless (16th century Israel & Poland), *Shulchan Aruch Yoreh Deah 250:5*
עניי העיר מרובים, והעשירים אומרים: יחזרו על הפתחים, והבינונים אומרים: שלא יחזרו על הפתחים אלא תהיה פרנסתן מוטלת על הצבור, לפי ממון, הדין עם הבינונים. הגה: כי עיקר חיוב הצדקה לפי הממון (תשובת הרשב"א הביא הב"י). ויש מקומות נוהגין ליתן לפי הנדבה, ויש לפי המס. והנותן לפי ברכתו, ראוי יותר לברכה. (גם זה תשובת הרשב"א הובאה בב"י).

If there are many local paupers, and the wealthy say they should beg at doors, and the middle class say they should not beg at doors but the community should support them based on their personal wealth, the middle class win.

Rabbi Isserless: Because the essential *tzedakah* duty is based on personal wealth. And in some places they give voluntarily, and some as a [flat] tax. And one who gives according to his blessing deserves greater blessing.

23. Talmud, *Sotah 21b*

היכי דמי "רשע ערום"?... ר' אבהו אומר זה הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים זוז, דתנן "מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. יהיה לו מאתים חסר דינר, אפילו אלף נותנין לו כאחת הרי זה יטול."

What is a "clever wicked person"?... Rabbi Avahu said: One who gives a *dinar* to a pauper, completing his 200 *zuz*, as a mishnah taught, "One who has 200 *zuz* should not take *leket*, *shichichah* and *maaser ani*. If he has 200 minus a *dinar*, then even if they give him 1000 at once he may take it."

24. Rabbi Moses Nachmanides (Ramban, 13th century Spain), *Commentary to Leviticus 25:14*

...שודאי המאנה את חבירו לדעת עובר בלאו, בין במטלטלים בין בקרקעות שבהן דיבר הכתוב... אבל רבותינו חדשו באונאה תשלומים בשתות המקח, וביטול מקח ביותר משתות, ומזה בלבד מעטו הקרקעות...

...For certainly, one who knowingly commits *onaah* to another person violates a prohibition, whether with movable items or land – which is discussed in the text... But our masters taught a new idea with *onaah* to have payment for an excess of 1/6 of the purchase, and to cancel the transaction if it is more than 1/6, and from that alone was land excluded...

Case #3: Is Minimum Wage Legislation Binding?

25. Employment Standards Act, 2000, S.O. 2000, c. 41 <https://www.ontario.ca/laws/statute/00e41>

23 (1) An employer shall pay employees at least the minimum wage.

Exceptions: <https://www.ontario.ca/document/industries-and-jobs-exemptions-or-special-rules>

26. Talmud, Bava Kama 113a

מתני'. אין פורטין לא מתיבת המוכסין
גמ'. והאמר שמואל: דינא דמלכותא דינא! אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל: במוכס שאין לו קצבה; דבי ר' ינאי אמרי: במוכס העומד מאליו.
Mishnah: One may not make change using money from the tax-collector's box [it is viewed as stolen material]...
Gemara: But didn't Samuel say, "The law of the kingdom is the law?" Rabbi Chanina bar Kahana cited Samuel as specifying: This [mishnah] speaks regarding a tax collector who does not have a fixed amount. In the yeshiva of Rabbi Yannai they said: This [mishnah] speaks regarding a self-appointed tax collector.

27. Rabbi Joseph Colon Trabotto (15th century Italy), Maharik 187

שייך למימר דינא דמלכותא דינא דמלכא אומר שיהא קרקע שלו קנוי באותו שטר... ואפ' לאותן דיעות שהביא המרדכי דאפ' בשאר ענייני ממון אומר דינא דמלכותא דינא פשיטא דוקא לענין ארנוניות ומנהגות של משפטי המלכים... אבל דין שבין אדם לחבירו פשיטא דלא דא"כ בטלת כל דיני תורה ח"ו

It is possible to say that government law is the law, for the king says that his land may be acquired with their designated document... But even according to those views cited by the Mordechai that government law is the law in other monetary matters, that is specifically for head-taxes and other practices of the kings, obviously... In civil law it is most obvious that this is not so, for with this you would cancel all of the Torah's laws, Gd-forbid!

28. Rabbi Moshe Isserles (16th century Poland), Shulchan Aruch Choshen Mishpat 369:11

לא אמרינן דינא דמלכותא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך או שהוא לתקנת בני המדינה, אבל לא שידונו בדיני עובדי כוכבים, דאם כן בטלו כל דיני ישראל

We do not recognize government law other than in matters that benefit the king, or that benefit the citizenry, but not to judge by the laws of idolaters; that would cancel all of the laws of Israel.

29. Rabbeinu Asher (13th cent. Germany, 14th cent. Spain) to Nedarim 3, per Beit Yosef Choshen Mishpat 369

פירש רבינו תם הא דאמרו דינא דמלכותא דינא היינו דוקא כשהמלך משהו גזירותיו על כל בני מלכותו אבל אם הוא משנה למדינה אחת לאו דינא הוא

Rabbeinu Tam explained that we only honour government law when the king applies his decrees equally for all members of his reign. Where he changes for one nationality, this is not law.

30. Rabbi Joseph Colon Trabotto (15th century Italy), Maharik 194

פשיט' דשפיר מקרי משהו מדותיו כיון שכל יהודי פורע בשוה דבר קצוב
Obviously, it is called "applying equally" where every Jew pays the same fixed amount.

31. Rabbi Yosef Eliyahu Henkin (20th century New York), Kitvei Rav Henkin, Teshuvot Ivra 96:11

הכוונה כשמפלה בין עם לעם משום רשעות... שלא בצדק אלא בשרירות לב
This refers to distinguishing between nations for wicked reasons... not justly, but out of cruelty.

32. Rabbi Avraham Shirman, מנהג המדינה ביחסי עובד ומעביד, Techumin 18 (1998)

עתה יש לבחון האם יש להחיל על חוקים מתחום משפט העבודה, הבאים להגן על תנאים סוציאליים וזכויות שמקנה הסכם קבוצי, את הכלל דינא דמלכותא דינא. נראה שחוקים אלה מטרתם היא תקנת הצבור והחברה, שלא יבוא העם לידי הכחשות וקטטות, והרי הם בכלל דינא דמלכותא שהוא דינא. אין הדבר כן לגבי דיני עבודה וחוקים שמקורם בהשקפת עולמו של השלטון, כגון במדינות בעלות שלטון סוציאליסטי קומוניסטי - אלה גם אם ענינם הוא ממון ועיסוקם בדינים שבין אדם לחברו, אין ליתן להם תוקף של דינא דמלכותא.

המודד לאבחנה בין שני סוגי חוקים אלו הוא, באיזו מידה הם משרתים גם את המעבידים, ולא רק את העובדים... חוקי המדינה שנועדו לטובת הציבור כולו ולתקנתו, יש ליתן להם את תוקף ההלכה של דינא דמלכותא, ובכללם החוק המגן על זכויותיו הכספיות ותנאיו הסוציאליים של העובד. אלה מגנים לא רק על זכויות העובד, אלא גם על המעביד ועל כל סדרי חברה מתוקנים, יחסי עבודה הוגנים, פעילות כלכלית והנהגת משק המדינה באופן רצוי.

Now one should examine: should one accord to the laws governing labour, which protect social conditions and rights via communal agreement, the principle of "the law of the land is the law"? It appears that the goal of these laws is to benefit the community and society, lest people come to fights, and they are included in "the law of the land" which is the law. This is not so for laws of labour which are based on the government's philosophy, like in states with socialist,

communist governments. These, even if they deal with money and civil laws, one should not give them the power of "the law of the land".

The criterion to distinguish between these two types of laws is to what extent they serve the employers as well as the employees... The laws of the state which are meant to benefit and improve the entire society, one should grant them the legal power of "the law of the land". This includes laws which protect the financial rights and social conditions of the worker. They protect not only the rights of the worker, but also the employer and all orderly functioning of society, proper labour relations, economic activity and desirable functioning of the nation's commerce.

33. Rabbi Yosef Karo (16th century Israel), Shulchan Aruch Choshen Mishpat 67:9

המלוה את חבירו, והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית, הרי זה נשמט. אבל אם התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה, ואפילו בשביעית, תנאו קיים, שנמצא שחייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה, שהוא חייב.

One who lends to another person and makes a condition that shemita will not cancel the debt – the debt is still cancelled. But if he stipulates with him that he will not cancel the debt, even in shemita, the condition is valid. He obligates himself for money that the Torah did not require, and he is liable.

34. Rabbi Avraham Shirman, **מנהג המדינה ביחסי עובד ומעביד**, Techumin 18 (1998)

על פי זה היה לכאורה מקום לקבל את טענת הגננת, ולבטל את כל התנאים המיוחדים שבהסכם האישי שעליה חתמה. אולם המדובר הוא בתנאי עבודה במוסד חינוכי חרדי, שכמותם נהג המוסד גם עם שאר עובדיו...

Based on this, there would appear to be room to accept the claim of the kindergarten teacher and cancel all of the special stipulations that are in the personal contract she signed. But the subject here is the working conditions in a Chareidi educational institution, which has also applied them with its other workers...